

13.4.2022

EOAK/4060/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila

TARKASTUS: JAMPANKAAREN PALVELUPIIHAN TEHOSTETUN PALVELUASUMISEN YKSIKÖT, 21.6.2021

Sisällys

TARKASTUS: JAMPANKAAREN PALVELUPIIHAN TEHOSTETUN PALVELUASUMISEN YKSIKÖT, 21.6.2021	1
1. TARKASTUS JA SEN TAVOITE	3
1.1 Tarkastuksen taustaa.....	3
1.2 Tarkastuksen toimittamisesta.....	3
2. TARKASTUSHAVAINNOT	4
2.1 Työntekijöiden vastauksia huonehoitoa koskeviin kysymyksiin	4
2.2 Johdon vastauksia huonehoitoa koskeviin kysymyksiin	8
2.3 Asukkaiden omaisten huonehoitoon liittyvät kommentit.....	11
2.4 Keusoten ilmoittamat tarkastuksen jälkeen tehdyt toimenpiteet.....	12
3. APULASIOIKEUSIAMIEHEN KANNANOTOT	13
LIITTEET	16
Oikeusasiamiehen tehtävät ja toimivalta	16
Tarkastuskohteen kuvaus	18
Keskeinen lainsäädäntö	20
Perustuslaki	20
Yhdenvertaisuuslaki.....	22
Tartuntatautilaki	23
Vanhuspalvelulaki	24
Sosiaalihuoltolaki	24
Sosiaalihuollon asiakaslaki	25
Perusoikeuksien rajoittamisesta	26
Ote HUS:n toimintaohjeista	27
Otteita Keski-Uudenmaan SOTE:n toimintaohjeista.....	28
Yhteydenottoopyyntö omaisille.....	32

Tarkastuskohde

Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä,

Jampankaaren palvelupihan tehostetun palveluasumisen yksiköt Lehmustokoti, Pihlavistokoti ja Vaahterakoti

Tarkastusajankohta

21.6.2021

Osallistujat EOAK:sta

vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila

vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Johanna Koli

vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pia Wirta

Osallistujat tarkastuskohteesta

palveluasumisen esimies, Lehmustokoti

koordinoiva esimies

johtava asiantuntija, ikäihmisten ympärivuorokautiset palvelut

ylilääkäri

luottamushenkilö

perushoitaja, Lehmustokoti

A, Vaahterakoti

sairaanhoitaja, Pihlavistokoti

vastaava sairaanhoitaja, Vaahterakoti

Tarkastuksen tyyppi

Etätarkastus

OPCAT

CRPD

1. TARKASTUS JA SEN TAVOITE

1.1 Tarkastuksen taustaa

Laillisuusvalvonnan yhteydessä saadun tiedon mukaan vanhustenhuollon ympärivuorokautisissa yksiköissä on koronaepidemian aikana ollut käytössä menettely, jossa uusi asukas, sairaalasta kotiutuva asukas taikka asukas, joka käy kaupassa tai ulkoilee omaisen kanssa ilman maskia, voidaan määrätä ns. huonehoitoon. ”Huonehoito” tarkoittaa, että asukas on omassa huoneessa 10–14 vuorokautta ja hän saa tarvitsemansa palvelut sinne. Jos asukas poistuu huoneesta, hänellä on oltava kasvoillaan maski.

Saadun tiedon mukaan tämänkaltaisessa ”huonehoidossa” henkilökunta huolehtii asukkaiden ruokailusta ja vaippojen vaihdosta, mutta tiedossa ei ole ollut, millä tavoin on varmistettu, että asukas pääsee halutessaan huoneesta pois, hänellä on riittävä valvonta, hänen toimintakykyään ylläpidetään, taikka ylläpidetään asukkaan oikeutta vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa.

Asian tutkimiseksi apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin päätti ottaa omana aloitteenaan tutkittavaksi ns. huonehoidon toteuttamisen vanhustenhuollon toimintayksiköissä. Koko Keusoten aluetta koskevaa tutkintaa on toteutettu asialla EOAK/3360/2021.

Jampankaaren palvelupihan tehostetun palveluasumisen yksiköitä koskeva tarkastus on osa tätä tutkintaa.

Tarkastuksen jälkeen Jampankaaren Pihlavistokodin yksikössä havaittiin useita koronavirustartuntoja. Johdon toimia ja käytänteitä tartuntatilanteessa on selvitetty asiassa EOAK/6568/2021.

Pöytäkirja ei sisällä tietoja asiakokonaisuuksista, jotka tarkastuksen perusteella on otettu tutkittavaksi erillisenä asiana.

1.2 Tarkastuksen toimittamisesta

Tarkastus toteutettiin eTuve-etäyhteydellä. Lisäksi 15 omaiselle lähetettiin yhteydenottopyyntö. Yhteensä viisi (5) asukkaan omaista otti tarkastajiin yhteyttä puhelimitse. Myös Jampankaaren henkilöstöllä oli mahdollisuus ottaa yhteyttä tarkastajiin etäyhteydellä toteutetun tapaamisen jälkeen.

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymälle varattiin mahdollisuus kommentoida pöytäkirjaluonnosta. Saadut tarkennukset on otettu huomioon pöytäkirjaa tehtäessä.

Oikeusasiamiehen tehtävistä ja toimivallasta, tarkastuskohteesta, tarkastuksen ja kuulemisten toteuttamisesta sekä asiaa koskevasta lainsäädännöstä on lisätietoa tarkastuspöytäkirjan liitteissä. Liitteenä on myös otteita Keusoten huonehoitoa koskevasta ohjeistuksesta sekä otteita HUS:n ohjeistuksesta. Ohjeistusta on arvioitu tarkemmin asiassa EOAK/3360/2021.

2. TARKASTUSHAVAINNOT

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinille. Apulaisoikeusasiamies toteaa aluksi, että tarkastushavaintojen arvioinnissa ja niiden perusteella annetuissa kannanotoissa myönteiset seikat jäävät usein vähemmälle huomiolle.

Laillisuusvalvojan tarkastuskäynneillä valvotaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten vanhusten kohtelua ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Apulaisoikeusasiamies uskoo, että kaikkien tavoitteena on, että iäkkäitä henkilöitä kohdellaan arvokkaasti ja että he saavat ne tarvitsemansa palvelut, jotka heille lain mukaan kuuluvat ja että palvelut toteutetaan laadukkaasti.

Apulaisoikeusasiamies kiittää Jampankaaren asukkaiden omaisia heidän tietojensa ja kokemustensa jakamisesta oikeusasiamiehen kansliaan tarkastuksen yhteydessä. Apulaisoikeusasiamies esittää kiitokset myös Jampankaaren palvelupihan tehostetun palveluasumisen johdolle ja henkilöstölle yhteistyöstä tietojen antamisessa ja niiden keräämisessä.

Apulaisoikeusasiamies korostaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä on merkittävä rooli huonon kohtelun ennaltaehkäisyssä. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään erityistä huomiota menettelytapoihin, sovellettavien ohjeiden lainmukaisuuteen, työntekijöiden koulutukseen ja heidän saamaansa perehdytykseen sekä työntekijöiden mahdollisuuksiin toimia lain ja ohjeistusten mukaisesti.

Tarkastuksella käytiin avointa vuoropuhelua. Tarkastajille jäi käsitys, että henkilökunta on motivoitunutta ja sitoutunutta työhönsä ja haluaa toimia asukkaiden edun mukaisesti. Tarkastuksella henkilöstö nimesi ylpeyden aiheeksi sen, että yksikössä on pysytty terveenä eikä ole ollut tartuntoja. Yhteishenki on ollut hyvä ja on ollut kokemus siitä, että puhalletaan yhteiseen hiileen.

2.1 Työntekijöiden vastauksia huonehoitoa koskeviin kysymyksiin

Tarkastajat kysyivät työntekijöiltä, missä Jampankaaren yksiköissä on ollut koronaepidemian aikana käytössä omaehtoiseksi karanteeniksi taikka huonehoidoksi kutsuttu menettely.

Työntekijät kertoivat, että kaikissa yksiköissä on ollut käytössä samat ohjeet. Ainoastaan käytetty termi on muuttunut välillä. Ensin käytettiin termiä karanteeni, mutta se vaihdettiin, koska ei haluttu, että se sekoitettaisiin tartuntatautilaissa tarkoitettuun karanteeniin. Vuoden 2021 keväästä lähtien on käytetty nimitystä huonehoito.

Työntekijöiden arvion mukaan menettely on koskenut yli sataa asukasta. Alussa kaikki 60 asukasta asetettiin karanteeniin ja myöhemmin sama menettely on ollut käytössä noin 30–40 asukkaalla.

Kysyttäessä mihin lainsäädäntöön tai ohjeistukseen käytäntö on perustunut, työntekijät vastasivat, että johto ohjeistaa tätä käytäntöä ja sitä on kaikkien noudatettava. Työntekijöiden tiedon mukaan ohjeistus perustuu siihen, mitä HUS on ohjeistanut ja miten muualla on toimittu.

Työntekijöiden antamien vastausten mukaan omaehtoiseen karanteeniin/huonehoitoon asettamisesta ei tehdä varsinaista päätöstä. Yksikössä ei puhuta päätöksistä, eikä niistä tehdä merkintöjä potilaskertomukseen. Huonehoidosta tehdään kirjaus hoitosuunnitelmaan ja asukkaan oveen laitetaan lappu, jossa on tieto asiasta. Se joka kulloinkin on vuorossa, toimii ohjeen mukaisesti ja laittaa lapun oveen.

Työntekijöiltä tiedusteltiin, keskustellaanko omaisten tai asukkaan kanssa etukäteen siitä, olisivatko he halukkaita käyttämään huonehoitoa. Työntekijöiden kuvauksen mukaan yleensä menetellään siten, että tieto annetaan omaisten tuodessa asukasta yksikköön. Asukkaalle ja omaisille kerrotaan, että hoito toteutetaan ensin asukkaan omassa huoneessa, jotta virus ei tartu. Työntekijät kertovat omaisille, että johto on antanut ohjeistuksen, jotta ei syntyisi käsitystä siitä, että menettely perustuisi hoitohenkilökunnan käytäntöön. Se, joka kulloinkin on vuorossa, käy keskustelun omaisten kanssa.

Tarkastuksen aikana työntekijöiltä tiedusteltiin myös, onko huonehoidosta ollut mahdollista kieltäytyä ja toimia tilanteessa toisin, tai onko pohdittu muita mahdollisia toimenpiteitä tai menetelmiä, joilla pyrittäisiin estämään mahdollisen koronatartunnan leviäminen yksikössä.

Työntekijöiden mukaan vaihtoehtoisia menettelytapoja ei juuri ole mietitty, sillä ohjeet ovat johdon antamat. Tilanteissa, joissa asukas on ensin ollut lyhytaikaispaikalla ja siirtynyt sieltä suoraan asumisyksikköön, ei karanteenia/huonehoitoa ole ollut tarve uudistaa. Työntekijöiden mukaan huonehoidosta ei ole juuri annettu palautetta vaan yleensä kielteinen palaute on koskenut vierailukieltoa.

Työntekijöiden käsityksen mukaan omaiset ovat ymmärtäneet huonehoidon tarkoituksen siten, että sen jälkeen ei ole tarvetta vierailukieltojen asettamiseen.

Tarkastajat kysyivät työntekijöiltä, miten karanteeni/huonehoito on toteutettu (mm. kesto, valvonta, mahdollisuus liikkua ja tavata muita ihmisiä, toimintakyvyn ylläpitäminen, velvoite maskin käyttämiseen).

Yhdessä hoitajat kuvasivat huonehoitoa seuraavasti.

”Alussa toteuttaminen oli vaikeaa, kun kaikille laitettiin ensimmäiset kaksi viikkoa karanteeni ja sen jälkeen oli sääntöjä, että piti pitää välimatkaa ja ruokailut olivat eri aikaan. Niitä oli vaikea toteuttaa, koska muistisairaat asukkaat eivät ymmärtäneet pitää välimatkaa eikä ruokailujen järjestäminen ole myöskään ollut ollenkaan helppoa.

Kesto on vaihdellut ohjeissa. On ollut 10 päivää tai 14 päivää. Vaikeatahan sitä on valvoa, kun ei riitä hoitajat sitä tekemään. Omassa huoneessa, se nyt on niin pieni, ei sitä voi kauheasti liikkumiseksi sanoa, jos siellä vähän pyörii rollaattorin kanssa, ei siellä voi varsinaisesti kävellä. Idea on, ettei näe muita ihmisiä. Hoitaja näkee maski kasvoilla silloin kun tehdään hoitotoimenpiteitä ja on ruokailu. Se on kyllä tosi ankeata. On vain ne seinät ja sänky ja yöpöytä ei telkkaria ei radiota. Useat masentuivat siitä. Ja se ei ole yhdenvertaista, kun osa muistisairaista liikkuu tosi hyvin, eikä pysy siellä huoneessa, kun ei ovia voi lukita niin käytännössä osa ei sitä noudata ja toiset joutuvat olemaan kaksi viikkoa kokonaan omassa huoneessa. Mahdollisuuksien mukaan asukkaita kävelytettiin käytävällä, kun muut asukkaat olivat pois yhteisistä tiloista. Kyllä hoitaja voisi viedä huoneesta pois niin, että muita ei ole siinä lähellä, mutta se on käytännössä mahdollista tosi harvoin. Tosi vähän on tehty sitä.”

Hoitajilta kysyttiin myös, miten omaehtoisen karanteenin toteutus eroaa tartuntatautilain mukaisesta karanteenista.

Vastausten mukaan kukaan asukkaista ei ennen tarkastusta ollut ollut tartuntatautilain mukaisessa karanteenissa. Yksi hoitajista kuvaa omaa karanteeniaan niin, että se oli vapaampaa, koska hän pystyi liikkumaan kodin sisällä eikä ollut vain yhdessä huoneessa ja ulos saattoi mennä, jos ei tavannut muita ihmisiä. ”Että täällähän asukkaat eivät voi sillä lailla mennä, että se riippuu meistä hoitajista, ovat sillä tavalla meidän armoillamme, jos nyt niin voi sanoa.”

Hoitajilla ei ole varmaa tietoa siitä, että juuri huonehoidossa olevalle olisi sattunut tapaturmia, kuolemantapauksia tai sairastumisia, mutta heidän arvionsa mukaan huonehoito on erittäin turvatonta.

Kun muut asukkaat ovat usein näkyvillä, niin huonehoidossa olevalla voi mennä pitkä aika niin, ettei kukaan näe häntä. Silloin voi sattua onnettomuuksia.

Kysyttäessä, mitkä ovat olleet omaehtoisen karanteenin hyödyt, hoitajat vastaavat, ettei karanteenista ole ollut mitään hyötyä.

”Kun ei kellään ole sitten ollut sitä koronaa niin ihan turhaa ihmisten kiusaamista, kun ei se ole ollut mitenkään hyvä olla vaan uudessa paikassa yhtäkkiä koko ajan samassa huoneessa. Siinä menee päivärytmikin ihan sekaisin, kun ei voi mistään päätellä mikä vaihe päivästä on menossa. Ja se on ollut väärin, että semmoinen, joka ei itse sieltä liiku pois, on joutunut siellä olemaan, mutta kun on muistisairas, niin ei sitä ymmärrä eikä muista, joka päivä joutuu uudestaan sanomaan, että näin tehdään. Sitten ne, jotka ovat liikkuneet eivät kuitenkaan ole siellä pysyneet.”

Huonehoidon haittoina hoitajat pitävät sitä, että menettely on asukkaille todella ankea. Asukkaat masentuvat eivätkä voi liikkua.

Työntekijöiltä kysyttiin myös, onko huonehoidossa olevilta otettu koronavirustestejä. Työntekijöiden mukaan testejä ei ole otettu sitä varten, että joku on huonehoidossa. Yhden kerran asukas laitettiin karanteeniin, koska epäiltiin, että hänellä on korona. Kun negatiivinen testi tuli, niin sen jälkeen karanteenia ei enää tarvittu. Testejä on otettu vain silloin, jos on ollut oireita, ei vain sen tähden, että asukas on karanteenissa.

Työntekijöiltä kysyttiin uudelleen, olisiko tavoitteisiin ollut mahdollista päästä muilla keinoin tai miten haittoja olisi voitu ehkäistä.

Hoitajien mukaan ei ole oikeastaan puhuttu muista keinoista. ”Ollaan tuotu niitä epäkohtia esiin kyllä, mutta ei siinä oikein ole voinut tehdä kuin ohjeiden mukaan ja asukkaita on niin monta niin ei siinä ole paljon pystynyt. On yritetty tietysti käydä siellä huoneessa muulloinkin kuin vain hoitamassa, mutta ei sitä kauheasti pysty.”

Kysymykseen siitä, miten toimitaan huonehoidon jälkeen, annetaanko kuntoutusta, jos esimerkiksi liikuntakyky on heikentynyt, hoitajat toteavat, ettei oikein ole vastausta. Asukkaiden kanssa toimitaan karanteenin jälkeen niin kuin muidenkin kanssa eli he pääsevät katsomaan tv:tä ja radio on.

Viimeiseksi hoitajilta kysyttiin, millä tavoin Jampankaassa on huolehdittu siitä, että henkilöstö tietää sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta ja siitä, että ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena.

Säännös velvoittaa ilmoittamaan viipymättä toiminnasta vastaavalle henkilölle eli yksikön lähiesimiehelle, jos työntekijä huomaa tehtävässään epäkohtia tai ilmeisiä epäkohdan uhkia asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä.

Tarkastuksen aikana annettujen vastausten perusteella hoitajat eivät tunne sosiaalihuoltolain 48 §:ää lainkaan. He tietävät, että esimiehelle voi aina sanoa epäkohdista ja että tiimeissä voi ottaa esille asioita, mutta ilmoitusvelvollisuudesta ei heidän mukaansa ole niinkään puhuttu. Tarkastuksen jälkeen annettujen kommenttien mukaan sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaista ilmoitusvelvollisuutta on käsitelty työyhteisöissä osana omavalvontasuunnitelmaa. Kirjallisesti toimitettujen työntekijöiden kommenttien mukaan ”Toki tiedämme miten pitää toimia, mutta onneksi ei ole ollut tarvetta.”

2.2 Johdon vastauksia huonehoitoa koskeviin kysymyksiin

- 1) Missä Jampankaaren yksiköissä on ollut koronaepidemian aikana käytössä huonehoito -menettely?

”Kaikissa on sama ohjeistus.”

- 2) Mihin lainsäädäntöön ja/tai ohjeistukseen käytäntö perustuu?

”Oma ohjeistus, joka on tehty perustuen mm. HUS-ohjeistukseen. Koko pandemian ajan on toiminut tiivis yhteistyö eri tahojen välillä ja on pidetty viikoittain yhteisiä palavereja.”

”Tartuntatautilaissa säädetään siitä, että laissa määriteltyjen toimijoiden on otettava huomioon laissa säädetty hygieniavaatimukset kaikissa yleisölle avoimissa tai rajatun asiakas- tai osallistujapiirin oleskeluun tarkoitetuissa sisätiloissa, joihin katsotaan myös asumispalveluyksiköiden yhteiset ruokailu- ja oleskelutilat kuuluvan. Tämän vuoksi on tietyissä tilanteissa säädelty näiden tilojen käyttöä. Tarkastusta edeltävällä ajalla ei myöskään ollut vielä asukkaiden rokotussuoja kattava, mikä lisäsi altistumisen ja sairastumisen mahdollisuutta.

Keusoten toimintaohjeet on tehty yhteistyössä ikääntyneiden ympärivuorokautisten palvelujen tulosalueen, infektio- ja tartuntatautiyksikön ja Kotiin ja kuntoutukseen annettavan lääketieteellisen tuen ylilääkärin kanssa kansallisten ja HUS ohjeiden ohjaamina; ohjeistukset on hyväksynyt kuntayhtymän ylimmän johdon muodostama strateginen tilannetiimi sekä toiminnallinen taho, operatiivinen tilannetiimi. Yksikön esimies vastaa toimintatavan toteuttamisesta oman yksikkönsä tautitilanteen ja fyysisten tilojen ehdoilla.

3) Miten huonehoito eroaa tartuntatautilain mukaisesta karanteenista?

”Tartuntatautilain karanteeni on velvoittavampi siten, että esimerkiksi tässä on mahdollista mennä ulos ja meillä on asukas voinut mennä ulos esimerkiksi hoitajan kanssa saatettuna (niin tämä ei ole siinä tartuntatautilain mukaisessa karanteenissa) ja on voinut liikkua huoneesta ulos, jos on välimatkat niihin muihin asukkaisiin.”

4) Kuka tekee päätöksen omaehtoiseen karanteeniin/huonehoitoon asettamisesta?

”Se on ollut niin, että jokaisessa yksikössä erikseen tehdään ne ratkaisut eli yksiköissä parhaiten tiedetään, miten menetellään. Voi olla, että siellä palveluesimies tai sitten se, joka on ollut vuorossa vastaava. Näistä ei ole ollut tarkkaa ohjetta.”

”Uuden asukkaan tullessa yksikköön on yksikköä ohjeistettu aloittamaan mahdollisten oireiden tarkkailu keskittämällä alussa hoitoa omaan huoneeseen. Tilanteissa, joissa asukas on altistunut henkilölle, jolla on testivarmennettu koronavirustartunta tai jos asukkaalla todetaan koronavirustartuntaan sopivia oireita, voidaan useimmiten asukas keskustelun ja ohjauksen keinoin hoitaa omassa huoneessaan toimintayksikön saadessa asiaan kuuluvat ohjeet infektio- ja tartuntatautiyksiköltä ja Kotona asumisen lääkärituen ylilääkäriltä toiminnan aikavälistä, suojautumisesta, vierailujen rajoittamisesta ja seulontatesteistä ilman tartuntatautilain mukaista karanteeni- ja eristyspäätöstä. Yksikön esimies vastaa toimintatavan toteuttamisesta oman yksikkönsä tautitilanteen ja fyysisten tilojen ehdoilla.

Kuntayhtymän tartuntatautilääkärin tartuntatautilainmukainen yksilölliseen harkintaan perustuva eristys- tai karanteenipäätös asumispalveluyksikön asukkaalle tehdään tilanteessa, jossa koronavirustartunta on todettu, lain edellytykset täyttyvät ja muut keinot eivät riitä.”

Johto viittaa Keusoten 31.5.2021 päivättyyn toimintaohjeeseen (pöytäkirjan liite 5).

5) Keskustellaanko omaisten tai asukkaan kanssa etukäteen siitä, olisivatko he halukkaita käyttämään omaehtoista karanteenia?

”Ohjeet löytyvät netistä.”

”Omaisille tiedotetaan uuden asukkaan tullessa kotoa tai muusta yksiköstä, että aluksi hänen vointiaan seurataan keskittämällä oleskelua omaan huoneeseen, jotta mahdollinen oireilu havaitaan ja Covid-19 tartunta ei leviä.

Mikäli asukkaalla on Covidiin sopivia oireita, tilataan heti testaus ja tuloksen varmistumista odotetaan huonehoidossa pisaratartunta varotoimenpitein. Tullessaan oireettomalla tai negatiivisen testituloksen saaneella asukkaalla, jonka aiemmat oireet ovat lakanneet ei ole syytä jatkaa varotoimia.

Jo asukkaana olevan henkilön vierailut yksikön ulkopuolella ohjeistetaan tehtäväksi suojaus- ja hyvää käsihygieniaa noudattamalla ja kerrotaan, että paluun jälkeen seurataan jonkun aikaa mahdollisten oireiden ilmaantumista. 10 vrk huonehoitoon ei kategorisesti enää ohjeisteta asettamaan.”

6) omaehtoisen karanteenin/huonehoidon hyödyt?

”Kukaan ei sairastu. Tämä otettiin käyttöön, kun meillä oli yksi sellainen tapaus, jossa asukas tuli sairaalasta ja oli se virus. Ja nyt kun on otettu tämä käyttöön niin ei ole tullut enää yhtään tartuntaa asukkaiden kautta.” Vastausta tarkennetaan keskustelun kuluessa siten, että oli ollut kaksi asukasta, joilla oli ollut virus.

Tarkastuksen jälkeen johto tuo myös esille sen, ettei yksiköissä ole ollut mahdollista sijoittaa uusia asukkaita erilleen muista vastaavalla tavalla kuin laitoksissa, koska tehostetussa palveluasumisessa kukin on vuokralla omassa huoneessaan.

”Toimintatavan tarkoituksena on estää uuden asukkaan mahdollisesti mukanaan tuoman Covid- infektion leviämistä palveluyksikön muihin asukkaisiin ja työntekijöihin. 10–14 vuorokauden varoaikana asiakkaan vointia seurataan aktiivisesti, jotta mahdolliset oireet voitaisiin tunnistaa ajoissa. Toimintatapa ja ohjeistus on osa järjestelmällistä ja tarpeellista tartuntojen torjuntatyötä, jota kuntayhtymältä ja tartuntatautiviranomaiselta tartuntatautilaissa edellytetään (pykälät 6 ja 9). Keusoten infektio- ja tartuntatautiyksikön tekemän selvityksen mukaan vuoden 2020 ja 2021 aikana tapahtuneiden asukkaiden sairastumisen tartuntalähde on ollut kaikissa tapauksissa vierailija tai yksikön ulkopuolinen tila, kuten sairaala-/poliklinikkakäynti tms. Mutta jos tartunnan saanut asukas ei pysy määrättyssä eristyksessä (tartuntatautilääkärin määräys), voi hän tartuttaa muita yksikössä oleskelevia.

Omaan huoneeseen hoitaminen ei ole kuitenkaan tartuntatautilainmukainen karanteeni- tai eristystoimi vaan rinnastettavissa omaehtoiseen karanteeniin. Vastaavantyyppistä, mutta kestoaltaan hieman lyhyempää 10 vuorokauden seuranta-aikaa suositellaan mm. HUS infektioiden-torjuntayksikön 30.4.2021 Covid-19 toimintaohjeessa ympärivuorokautista hoitoa ja hoivaa antaviin yksiköihin mm. tilanteessa, jossa asiakas palaa kotilomalta toimintayksikköön.”

2.3 Asukkaiden omaisten huonehoitoon liittyvät kommentit

Omaisten puheluissa huonehoitoon liittyviä käytäntöjä kuvattiin seuraavasti.

Osa omaisista kertoi läheisensä olleen huonehoidossa koronavirukselle altistumisen vuoksi ja osa sen vuoksi, että tämä oli juuri muuttanut yksikköön.

Yhden soittajan läheinen oli ollut kahden viikon huonehoidossa kahdesti. Kaikki lähiomaiset eivät tienneet läheisensä olleen huonehoidossa eivätkä he olleet saaneet tietoa tämän altistumisesta koronavirukselle. Kellään omaisista ei ollut tietoa, että heidän läheiselleen olisi tehty karanteenipäätös. Yhdelle omaiselle asukas oli kertonut itse puhelimesta, ettei ole päässyt huoneesta, koska hoitajat olivat kieltäneet huoneesta poistumisen.

Yksikköön muuttaneiden asukkaiden omaiset kertoivat saaneensa joko paikan saannin yhteydessä tai siirron yhteydessä tietää hoitajilta ja/tai SAS-koordinaattorilta, että alkuun on kahden viikon ”karenssi”, ”huonehoito” tai ”karanteeni”. Jotkut omaisista arvioivat, että siirtymisen alussa asukkailta oli ehkä otettu koronatestit, mutta negatiivinen tulos ei vaikuttanut huonehoidon pituuteen.

Huonehoidon tai karanteenin kuvattiin kestäneen kaksi viikkoa, jonka aikana asukas ei voinut poistua huoneestaan esimerkiksi ruokailemaan yhdessä toisten kanssa. Osalla asukkaista oli hälytys huoneen ovesta, ja kun ovi aukesi, meni hoitaja ohjaamaan asukkaan takaisin huoneeseensa. Hoitajat olivat kertoneet omaisille huonehoidon tarkoittavan, että asukas on yksin huoneessaan. Ulkoilun tai liikkumisen mahdollistamisesta ei kerrottu. Erään omaisen mukaan hoitajat olivat suositelleet, ettei kahteen viikkoon muuton jälkeen vierailtaisi yksikössä, mutta kyseessä ei ollut ollut ehdoton kieltäminen.

Osalla asukkaiden omaisista oli käsitys, ettei heidän läheisensä liikkumista ole voitu rajoittaa esimerkiksi asukashuoneen sijainnin vuoksi tai sen vuoksi, että henkilö pystyy liikkumaan itse. Eräs omaisista oli itse päätellyt Keusoten verkkosivuilla olevista ohjeista, että mikäli ottaisi omaisensa kotiinsa vierailulle, tämä joutuisi kahden viikon ”huone-eristykseen”. Tämän vuoksi omaisen ei toteuttanut vierailuja.

Omaisten yhteydenotoissa kiinnitettiin paljon huomiota ulkoilun vähäisyyteen ylipäätään.

Omaisten kommentteja on otettu huomioon myös apulaisoikeusasiamiehen omana aloitteena toteuttamassa asiassa, joka koskee yhteistyötä ja tiedonkulkua hoivakotien ja asukkaiden omaisten välillä.

2.4 Keusoten ilmoittamat tarkastuksen jälkeen tehdyt toimenpiteet

Keusotea pyydettiin lähettämään tiedot asiaan liittyvistä toimenpiteistä tarkastusajankohdan jälkeen.

Jampankaaren palvelupihan tehostetussa palveluasumisessa on 10.3.2022 saatujen tietojen mukaan käynnistetty seuraavat toimenpiteet.

- Palveluasumisen esimiehet tekivät erilaisia esityksiä, joilla välillistä hoitotyötä voidaan järjestää siten, ettei sitä jää hoitajien tehtäväksi ja vapautunut aika saadaan välittömäksi asukasajaksi. Asukaspyykin pesua esitettiin ulkoistettavaksi. Ulkoistuksesta neuvoteltiin sopimuskumppaneiden kanssa, mutta sopimukseen ei toistaiseksi ole päästy.
- Välillisiin työtehtäviin etsitään erilaisia ratkaisuja. Vaahterakodissa on aloittanut tukipalvelutyöntekijä 14.2.2022 pyykkihuollossa. Pihlavistokotiin ja Lehmustokotiin on saapumassa hoiva-avustajia Filippiineiltä maaliskuussa 2022. Pihlavistokotiin on saatu uusi hoiva-avustajan vakanssi. Pihlavistokoti ja Lehmustokoti osallistuvat valtakunnalliseen osatyökykyhankkeeseen tuetun työtoiminnan kanssa, antaen työskentelyalustan vajaatyökykyisille henkilöille. Mahdollisuus on edetä työkoikeilusta palkkatyöhön asti.
- Resursseissa on kiinnitetty huomioita siihen, että asukkaat saavat välitöntä hoitotyötä tarpeidensa edellyttämän määrän ja mitoitusvaade täyttyy.
- Asukashuoneisiin saatiin vierailuja varten käyttöön ns. ovihälyttimet, jotka hälyttivät, kun vierailija poistui huoneesta. Hälyttimen tarkoitus oli viestiä henkilökunnalle vierailun päättyneen voidakseen ohjata vierailijan terveysturvallisesti yleisten ja oleskelutilojen kautta uloskäynnille. Annetun tiedon mukaan hälyttimet eivät olleet asukkaan huoneesta poistumista varten.
- Valvontakoordinaattori on pitänyt henkilöstölle mm. 11.5.2021 ja 24.5.2021 omavalvontainfon Teamsissä. Kaikkiin taloihin henkilöstölle on muistutettu sähköpostilla, että kaikkien tulee perehtyä omavalvontasuunnitelmaan ja tietää ilmoitusvelvollisuutensa, mikäli huomaa työssään epäkohtia tai ilmeisiä epäkohdan uhkia asiakkaan palvelun toteuttamisessa.

Jampan palvelupihan omavalvonta-suunnitelmassa asiasta mainitaan esim. Pihlavistokodin suunnitelmassa sivulla 7. Sähköpostin yhteydessä on välitetty linkki Keunetin sivuille, mistä lomake ja ohjeistus löytyvät.

- Omavalvontasuunnitelmia on työstetty aktiivisesti vuodesta 2019 (Keusoten toiminnan alusta) erilaisissa kehittämispäivissä esimiesten kanssa ja he yksiköissään henkilöstönsä kanssa. Omavalvontasuunnitelmat on viimeksi päivitetty lokakuussa 2021 ja uusi päivityskierros on meneillään. Omavalvontasuunnitelma on annettu henkilöstölle tiedoksi sähköpostilla, tallennettu yksikön Teamsiin ja se on paperiversiona nähtävillä yksikön ala-aulassa. Omavalvontasuunnitelma on sisällytetty myös perehdytysohjelmaan ja päivityksiin pyydetään lukukuittaus.

Loppuvuodesta 2021 on ohjeistettu mahdollisimman normaalin arjen palauttaminen poistamalla vierailijamäärärajoitukset ja avaamalla yksiköt vierailijoille ilman ennakoilmoittautumista, edellyttäen kuitenkin edelleen hengityssuojainten käyttöä ja hyvää käsihygieniää. Samalla on kiinnitetty erityistä huomiota yksiköiden toiminnallisen arjen sisällön lisäämiseen

3. APULAIKSEUSIASIAMIEHEN KANNANOTOT

Jampankaaren palvelupihan tehostetun palveluasumisen yksiköissä on pyritty välttämään koronavirustartunnan leviämistä siten, että uusi asukas on asetettu kahden viikon tai päivitetyn ohjeen mukaan kymmenen päivän ajaksi karanteeniin, joka on sittemmin nimetty huonehoidoksi. Tartuntatautilain mukaan päätös karanteenista voidaan tehdä vain henkilölle, jonka on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että Jampankaassa on toimittu virheellisesti ja lainvastaisesti. Käytössä ollut menettely on saattanut olla tehokas taudin leviämisen ehkäisemiseksi, mutta se ei ole perustunut voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että lainmukaisuuden arvioinnissa ratkaiseva merkitys on sillä, miten kahden viikon erillään olo toteutetaan. Jos varotoimet toteutetaan ennen yksikköön siirtymistä esimerkiksi siten, että muistisairas henkilö on voinut asua kotonaan ja liikkua sekä sisätiloissa että ulkona omaisten kanssa, siten, ettei hänen liikkumistaan ole rajoitettu, ei kyseessä apulaisoikeusasiamiehen mukaan ole henkilön perusoikeuksien rajoittaminen.

Jos varotoimet sen sijaan toteutetaan siten, että henkilö siirretään uuteen palveluasumisyksikköön ja hänen edellytetään siellä pysyvän vain omassa huoneessaan, menettely vastaa eristämistä, jonka käyttö tartuntatautiin perustuen on sallittu vain tartuntatautilaissa tarkasti määritellyissä tilanteissa ja laissa säädettyä päätöksentekomenettelyä käyttäen. Hoivakodin henkilökunnalla ei ole oikeutta tehdä tartuntatautilain mukaisia päätöksiä.

Tarkastushavaintojen perusteella lainvastaiseen ja virheelliseen menettelyyn näyttäisi johtaneen myös se, ettei johdolla ole ollut tietoa siitä, miten hoitohenkilökunnalla on ollut käytännössä mahdollisuus toteuttaa annettuja ohjeita. Puutteita on ollut myös päivitettyjen ohjeiden välittymisessä henkilökunnalle.

Henkilökunta on menetellyt oikein siinä, että muistisairaana henkilön liikkumista ei ole estetty silloin kun hän on itse päässyt huoneestaan ulos. Menettely on ollut virheellistä kun asukkaalle ei ole annettu tarvittavaa apua terveysturvalliseen liikkumiseen tai liikkumista ei ole sallittu. Apulaisoikeusasiamies korostaa, että johto on vastuussa siitä, että henkilökuntaa on riittävästi, jotta se voisi suoriutua tehtävistään. Johto vastaa myös ohjeiden lainmukaisuudesta ja siitä, ettei niitä käytännön työssä tulkita virheellisesti siten, että lakia rikotaan.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota myös siihen, että sekä johdolla että työntekijöillä on ollut puutteellinen käsitys siitä, mitä lainsäädäntö heiltä edellyttää ja toisaalta minkälainen toiminta olisi sallittua. Karanteenissa ja eristämisessä on kysymys henkilön perustuslaissa turvattujen oikeuksien ja vapauksien rajoittamisesta, kuten itsemääräämisoikeuden, oikeuden pitää yhteyttä perheenjäseniinsä ja läheisiinsä sekä liikkumisvapauden rajoittamisesta. Pöytäkirjan liitteessä on selostettu rajoittamistoimenpiteiden käyttöön liittyviä yleisiä edellytyksiä. Edellytykset koskevat kaikkea henkilön oikeuksien ja vapauksien rajoittamista. Perusoikeuksien rajoittaminen ei ole sallittua, jos hyväksyttävään tavoitteeseen on mahdollista päästä muulla oikeuksia vähemmän rajoittavalla tavalla. Puute henkilökunnasta tai asiakkaan hoivan toteuttamiseen soveltumaton palvelu eivät oikeuta eristämään asukasta omaan huoneeseen kahdeksi viikoksi. Haavoittuvassa asemassa oleville asukkaille on aiheutettu kärsimystä ja heidän hyvinvointinsa on merkittävästi heikentynyt käytetyn menettelyn seurauksena. Keusoten huonehoitoa koskevaa ohjeistusta sekä lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita on käsitelty tarkemmin asiassa EOAK/3360/2021.

Apulaisoikeusasiamies pitää erityisen moitittavana sitä, ettei yksikössä ole riittävällä tavalla otettu huomioon aiempia asiaan liittyviä ylimmän laillisuusvalvojan ratkaisuja eikä Valviran ja aluehallintovirastojen ohjeita.

Valtakunnallisten ohjeiden antamisen jälkeen kirjallisia ohjeita on jonkin verran muutettu, mutta käytännössä ei ole huolehdittu siitä, että ohjeita olisi noudatettu tai että niitä olisi ollut mahdollista noudattaa. Apulaisoikeusasiamies pitää kuitenkin ymmärrettävänä sitä, että henkilökunnan on ollut vaikea omaksua ja ottaa käyttöön nopeasti vaihtuvia ohjeita.

Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä sitä, että Keusotessa seurataan yksikkötasolla RAI-tietojen antamia tietoja asiakasrakenteesta ja sen muutoksista sekä pyritään suunnittelemaan ja kehittämään toimintakäytäntöjä asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Myönteistä on myös se, että asiakastytyväisyyttä seurataan. Erityisesti muistisairaiden henkilöiden asukastytyväisyyden mittaaminen on kuitenkin haasteellista. Onnistunut tiedolla johtaminen edellyttää, että käytettävä tieto antaa luotettavan kuvan niistä seikoista, joihin pyritään vaikuttamaan. Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että saatujen tietojen perusteella henkilökunnan havaintoja muistisairaiden asukkaiden kokemasta masennuksesta huonehoidon aikana ei ole otettu riittävästi huomioon. Saadun aineiston ja tehtyjen havaintojen perusteella myöskään tieto siitä, että henkilökunnalla ei ollut käytännössä juurikaan mahdollisuutta huolehtia huonehoidossa olevien henkilöiden liikkumisesta, ei välittynyt johdolle.

Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä sitä, että Jampankaassa on sitemmin eri tavoin huolehdittu siitä, että työntekijöillä on tieto veloitteesta tehdä ilmoitus havaitsemistaan epäkohdista sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaisesti. Ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen käytännössä edellyttää kuitenkin, että sekä johdon että työntekijöiden sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön tuntemusta lisätään. Apulaisoikeusasiamies suosittelee myös, että henkilökunnalla on mahdollisuus antaa palautetta työhön liittyvistä epäkohdista nimettömästi.

LIITTEET

Liite 1

Oikeusasiamiehen tehtävät ja toimivalta

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävää hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä apulaisoikeusasiamiehellä ja hänen määräämillään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehillä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti henkilöiden kanssa, joiden liikkumista on rajoitettu, ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b § ja 11 c §).

Tietojen antamisesta tarkastajille ei saa seurata mitään rangaistusta tai kielteisiä seuraamuksia tarkastajien kanssa keskustelleille.

Ylimmän laillisuusvalvojan tarkastusten lähtökohtana on, että kaikkien yhteisenä tavoitteena on antaa iäkkäille asiakkaille heille lain mukaan kuuluvat ja heidän tarvitsemansa palvelut ja toteuttaa palvelut laadukkaasti. Tarkastuskäynneillä pyritään arvioimaan asioita, joilla on merkitystä haavoittuvassa ihmisryhmässä olevien henkilöiden – kuten vanhusten – oikeuksien toteutumiseen ja kohteluun.

Ylimmän laillisuusvalvojan tehtävien mukaisesti pöytäkirjaan on kirjattu erityisesti parannusta edellyttäviä asioita, joita tarkastuksella on havaittu tai joista on tarkastuksen aikana keskusteltu. Tarkastushavainnoissa ja niiden perusteella annetuissa kannanotoissa jäävät usein myönteiset seikat vähemmälle huomiolle.

Tarkastuksella käytävät keskustelut ja tarkastuksen aiheuttamat havainnot ja toimenpiteet ovat aina rajallisia, joten pöytäkirjaa ei tule lukea tyhjentävänä. Mahdollista on, että tarkastuskohteeseen liittyy sellaisiakin reagoimia edellyttäviä asioita, jotka eivät ole nyt tulleet esille.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2021 on ollut viranomaisten riittävä resursointi perusoikeuksien turvaamiseksi.

Liite 2

Tarkastuskohteen kuvaus

JAMPANKAAREN PALVELUPIIHA

PALVELUPIIHA VAAHTERAKOTI Jampankaari 1, 04440 Järvenpää, yhteensä 87 asukaspaikkaa

Tehostettu palveluasuminen ikääntyneille, pitkäaikainen 60 paikkaa

Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa tarvitseville ikäihmisille. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoiva, hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Palveluun sisältyy aterია-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut. Tehostetun palveluasumisen yksiköissä henkilökuntaa on paikalla ja palveluja järjestetään ympärivuorokautisesti. Asiakas saa kodinomaisen, turvallisen ja virikkeellisen asuinympäristön.

Lyhytaikainen asumispalvelu ikääntyneille 22 paikkaa

Lyhytaikaista asumispalvelua tarjotaan 3–6 vuorokauden pituisina hoitajaksoina omaishoidon lakisääteisiin vapaisiin. Lisäksi tarjotaan mahdollisuuksien mukaan yksilöllisen palvelupäätöksen mukaisia lyhytaikaisia hoitajaksoja säännöllisellä rytmillä erityisiin tarpeisiin.

Palveluasuminen ikääntyneille 5 paikkaa

Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palvelu on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat hoivaa ja huolenpitoa osavuorokautisesti.

Palveluihin sisältyy asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, kuten ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta.

Henkilöstö

1 esimies, 1,5 vastaavaa sairaanhoitajaa, 1geronomi, 6 sairaanhoitajaa, 52 lähihoitajaa

LEHMUSTOKOTI Jampankaari 4 C, 04440 Järvenpää, 36 paikkaa

Tehostettu palveluasuminen ikääntyneille, pitkäaikainen

Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa tarvitseville ikäihmisille. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoiva, hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Palveluun sisältyy ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut. Tehostetun palveluasumisen yksiköissä henkilökuntaa on paikalla ja palveluja järjestetään ympärivuorokautisesti. Asiakas saa kodinomaisen, turvallisen ja virikkeellisen asuinympäristön.

Henkilöstö

1 esimies, 0,5 vastaava sairaanhoitaja, 2 sairaanhoitajaa, 25 lähihoitajaa

PIHLAVISTOKOTI Jampankaari 4 E, 04440 Järvenpää, 50 paikkaa

Tehostettu palveluasuminen ikääntyneille, pitkäaikainen

Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa tarvitseville ikäihmisille. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoiva, hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Palveluun sisältyy ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut. Tehostetun palveluasumisen yksiköissä henkilökuntaa on paikalla ja palveluja järjestetään ympärivuorokautisesti. Asiakas saa kodinomaisen, turvallisen ja virikkeellisen asuinympäristön.

Henkilöstö

1 esimies, 1 vastaava sairaanhoitaja, 4 sairaanhoitajaa, 32 lähihoitajaa, 1 hoiva-avustaja

Liite 3

Keskeinen lainsäädäntö

Perustuslaki

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa muihin nähden eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuussäännökseen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Yksilön oikeus elämään kattaa tietyissä tilanteissa myös erityisvelvollisuuden suojan antamiseen. Viranomaisen laiminlyönti toteuttaa vaaran torjumiseksi siltä olosuhteiden valossa edellytettäviä toimenpiteitä voi merkitä mainitun oikeuden loukkausta. Henkilökohtainen vapaus on yleisperusoikeus, joka suojaa fyysisen vapauden ohella tahdonvapautta ja itsemääräämisoikeutta.

Mainitun pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä muutenkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua, eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Säännös turvaa kyseisiä oikeushyviä julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta, mutta edellyttää valtiovallalta myös säädössuojaa oikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Erityisesti henkilökohtainen turvallisuus korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin.

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 18/1990, Euroopan ihmisoikeussopimus) mukaan vapaudenriisto voi tapahtua ainoastaan lain määräämässä järjestyksessä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016, vammaisyleissopimus) 14 artiklan 1 kohta turvaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen mahdollisuuden nauttia oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Vammaisyleissopimuksen piiriin kuuluvat muun muassa muistisairaat henkilöt.

Yksilön itsemääräämisoikeuden, oikeuden määrätä itsestään ja toimistaan, on todettu perusoikeusuudistusta koskeneessa hallituksen esityksessä olevan monien muiden oikeuksien käytön perustana. Sen voidaan katsoa olevan osa perusoikeusjärjestelmää, huolimatta siitä, ettei sitä nimenomaisesti mainita perustuslaissa.

Itsemääräämisoikeus voidaan ymmärtää osaksi yleisperusoikeutena turvattua oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Se liittyy kiinteästi myös perustuslain 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityiselämän suojan lähtökohta on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen. Yksityiselämä on henkilön yksityistä piiriä koskeva yleiskäsite. Yksityiselämän suoja on osin päällekkäinen henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä kunnian ja kotirauhan suoja koskevien perusoikeussäännösten kanssa.

Perustuslaissa tarkoitetun kotirauhan suojan ydinalueena on eduskunnan perustuslakivaliokunnan omaksuman tulkinnan mukaisesti henkilön asunto. Kotirauhan suoja on huomioitava esimerkiksi silloin kun potilas tai asiakas on pitempiaikaisesti sijoitettuna laitokseen. Olennaista kotirauhan suojan piiriin määrittelyssä on se, että tilaa käytetään pidempiaikaiseen asumiseen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Vammaisyleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopimuspuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksikön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 2 momentin mukaan myös ohje tai käsky syrjiä on syrjintää. Yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan ohje tai käsky voi olla esimerkiksi syrjintään liittyvä tai syrjinnän aikaansaamiseksi annettu opastus, toimintaohje tai velvoite. Edellytyksenä kuitenkin on, että ohjeen tai käskyn antajalla on toimivalta tai asema antaa ohjeen tai käskyn saajaa velvoittavia määräyksiä. Tällaista toimivaltaa tai asemaa vailla olevan henkilön toiselle antama kehoitus ei ole säännöksessä tarkoitettu syrjintäohje tai -käsky (HE 19/2014 vp, s. 69).

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan epäsuotuisalla kohtelulla viitattaisiin sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan.

Kyse voi siten olla esimerkiksi rajoitusten, vaatimusten, rasitteiden tai velvoitteiden asettamisesta vain tietyille henkilölle tai henkilöryhmälle samoin kuin esimerkiksi jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta (HE 19/2014 vp, s. 70).

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Hallituksen esitystä koskevan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 31/2014 vp) mukaan erilaista kohtelua koskevaa poikkeamisvaltuutta koskevalta lailta vaaditaan perustuslakivaliokunnan aiemman, nimenomaisesti yhdenvertaisuussääntelyä koskevan lausunnon mukaan "riittävää täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta" (ks. PeVL 10/2003 vp).

Tartuntatautilaki

Tartuntatautiin perustuvan pandemian aikana perusoikeuksien rajoittaminen voi perustua tartuntatautilakiin (1227/2016).

Jos yleisvaarallisen tartuntataudin tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida muulla tavoin estää, virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tartuntatautilain 60 §:n nojalla päättää henkilön karanteenista enintään yhden kuukauden ajaksi. Päätös karanteenista voidaan tehdä henkilölle, jonka on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tehdä päätöksen karanteenista myös henkilön tahdosta riippumatta.

Kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri voi päättää tartuntatautilain 63 §:n nojalla yleisvaaralliseen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäiltyyn tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi perustellusti epäillyn henkilön eristämisestä enintään kahden kuukauden ajaksi, jos taudin leviämisen vaara on ilmeinen ja jos taudin leviämistä ei voida estää muilla toimenpiteillä.

Tartuntatautilain 60 §:n mukaisesta karanteenista ja 63 §:n mukaisesta eristämisestä on aina tehtävä yksilöä koskevat hallintopäätökset sekä liitettävä päätökseen valitusosoitus hallinto-oikeuteen.

Karanteeni ja eristäminen on lain 68 §:n mukaan toteutettava siten, että henkilön oikeuksia ei tarpeettomasti rajoiteta. Henkilöllä on oikeus pitää yhteyttä toimintayksikön ulkopuolelle tavalla, joka ei aiheuta tartuntavaaraa muihin. Lain 69 §:n mukaan karanteenin ja eristämisen aikana potilaan oikeutta tavata karanteeni- tai eristämipaikan ulkopuolisia henkilöitä voidaan rajoittaa, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Päätöksen voi tehdä virkasuhteinen kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri.

Tartuntatautilain 67 §:n mukaan karanteeni- tai eristyshuoneen ovea voidaan pitää ulkopuolelta lukittuna silloin, kun se on välttämätöntä ilmateitse tai pisara- ja kosketustartuntana tarttuvan yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin edellytykset täyttävän tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Hoidon toteuttamiseen osallistuvan henkilön on valvottava potilasta niin, että hänellä on mahdollisuus saada välittömästi yhteys potilaaseen. Myös potilaalla on oltava mahdollisuus saada välittömästi yhteys henkilökuntaan. Tämä edellyttää henkilölle tehdyn karanteeni- tai eristämispäätöksen olemassaoloa ja nimenomaista mainintaa tästä päätöksessä. Tällä tavoin voidaan estää myös sosiaalihuollon yksiköissä asuvaa henkilöä poistumasta huoneestaan.

Tartuntatautilain 90 §:n 1 momentin mukaan tartuntatautilaissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Vanhuspalvelulaki

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, vanhuspalvelulaki) 14 §:n 2 momentin mukaan pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

- 1) asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin;
- 2) asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden vahvistumisen sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 3) tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen;
- 4) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;
- 7) asiakassuhteen luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan asiakkaan kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.

Sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvan tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajina toimivien henkilöiden on toimittava siten, että asiakkaalle annettavat sosiaalipalvelut toteutetaan laadukkaasti.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön on ilmoitettava viipymättä toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta kunnan sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle.

Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä.

Kunnan ja yksityisen palveluntuottajan on tiedotettava henkilöstölleen ilmoitusvelvollisuudesta ja sen käyttöön liittyvistä asioista. Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä 47 §:ssä tarkoitettuun omavalvontasuunnitelmaan. Ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena.

Sosiaalihuollon asiakaslaki

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 8 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.

Mainitun lain 9 §:n 1 momentissa säädetään, että jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Perusoikeuksien rajoittamisesta

Perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan rajoitustoimenpiteiden on perustuttava lakiin, joka on riittävän täsmällinen ja sisältää asianmukaiset oikeussuojakeinot.

Perustuslakivaliokunta on määritellyt perusoikeuksien yleisiä rajoitusperusteita. Niiden mukaan perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rajoitusperusteena voi siten olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna hyväksyttävä.

Perustuslakivaliokunta toteaa perusoikeusuudistusta koskevassa mietinnössään (PeVM 25/1994 vp) seuraavaa: ”Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään”.

Perusoikeuksia ei siten ole sallittua rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeuteen. Tavoitteena tulee aina olla sellaisen toimintatavan löytäminen, joka mahdollisimman hyvin toteuttaa sekä turvallisuuden että perusoikeuksien vaatimukset.

Liite 4

Ote HUS:n toimintaohjeista

Covid-19 -toimintaohje ympärivuorokautista hoitoa ja hoivaa antaviin yksiköihin. (HUS Infektioidentorjuntayksikön Mobiiliyksikkö 30.4.2021)

Ohje koskee erityisesti palveluasumista, tehostettua palveluasumista ja laitoshoittoa. Ohjetta voi soveltaa myös päivätoimintaan.

3.1.1 14 vuorokauden seuranta-ajan toiminta

- 14 vrk:n seuranta-aika on suositus. Kyse ei kuitenkaan ole tartuntatautilain mukaisesta rajoitetoimenpiteestä.
- seuranta-aikana pyritään erityisen huolellisesti siihen, että asukas käyttää kirurgista suu-nenäsuojusta ja että kahden metrin turvaväli muihin asukkaisiin säilyy yhteisissä tiloissa oltaessa.
- henkilökunnan tulee seurata asukkaan oireita jokaisessa työvuorossa/käynnin yhteydessä
- mikäli asukkaalle tulee pieniäkin oireita, otetaan asukkaalta CV19NhO-näytteet
- mahdollisen oireettoman virustartunnan havaitsemiseksi yksikköön kotilomalta palaavan asiakkaan näytteenottoa voidaan harkita, jos kodissa, jossa on vierailtu, muilla asukkailla on runsaasti kontakteja kodin ulkopuolelle (esim. koulussa tai töissä käynti). Näytteenottoa harkitaan kunnan ohjeen ja linjauksen mukaan.

Liite 5

Otteita Keski-Uudenmaan SOTE:n toimintaohjeista

Covid-19 tartuntojen torjunta ikääntyneiden ympärivuorokautisten palvelujen yksiköissä

Hyväksyntäpäivämäärä: 12.4.2021/22.4.2021 (kumottu 31.5.2021)

Epidemian leviäminen riskiryhmien asumispalveluyksiköissä on yhä merkittävä riski. Covid-19-infektio on yleisvaarallinen tartuntatauti, jonka tiedetään olevan vaarallinen erityisesti iäkkäille ja muille riskiryhmiin kuuluville ihmisille. Hauraat ihmiset voivat saada tartunnan, vaikka heidät on rokotettu ja iäkkäillä voi rokotevaste olla heikompi kuin työikäisillä. Rokotettu ihminen voi myös levittää tautia, vaikka on oireeton. Ruokailutilanteissa ja yhteisten tilojen käytössä tulee edelleen noudattaa 2 metrin turvavälisuositusta.

Koronatartuntojen torjunta toimintayksikössä

Omaehtoinen karanteeni perustuu vapaaehtoisuuteen. Omaehtoista karanteenia suositellaan esimerkiksi henkilölle, joka odottaa koronatestin tulosta tai tulee Suomeen korkean koronailmaantuvuuden maasta. Matkustamiseen liittyvän omaehtoisen karanteenin pituutta voi lyhentää koronatesteillä.

Virallinen karanteeni on tartuntatautilääkärin viranomaispäätös. Tartuntatautilääkäri voi määrätä oireettoman henkilön karanteeniin, jos tämä on altistunut yleisvaaralliselle tartuntataudille. Jos kyseessä on Covid-19-tauti, karanteenin pituus on yleensä 14 päivää. Virallista karanteenia ei voi lyhentää Koronatesteillä. Karanteeniin asetetulla henkilöllä on oikeus tartuntatautipäivärahaan.

Eristys tarkoittaa, että tarttuvaa tautia sairastava henkilö eristetään terveistä. Tällä halutaan välttää mahdolliset jatkotartunnat. Tartuntatautilääkäri tekee eristysmääräyksen ja kertoo erityksen pituuden. Henkilö voi olla eristyksessä sairaalassa tai kotona/asumispalveluyksikössä. (THL www-sivut 8.4.21)

Huonehoidon tarkoitus on välttää suojaamatonta kontaktia muihin asukkaisiin. Tällöin asukas syö omissa huoneissaan eikä osallistu ryhmätoimintaan, mutta saa hänelle kuuluvan hoidon ja palvelun. Tarpeetonta toimintaa/käyntejä yksikön ulkopuolella vältetään. Asukas saa hoitajan kanssa liikkua sisällä välttäen suojaamatonta kontaktia muihin asukkaisiin, suojainta on käytettävä ollessaan huoneensa ulkopuolella. Ulkoilu suojattuna on sallittua, samoin vierailijoiden tapaaminen. Kaikilla tapaamiseen/ulkoiluun osallistuvien on käytettävä suojainta.

Huonehoitoa käytetään tilanteissa, jossa asukas on asioinut yksikön ulkopuolella ja altistunut suojaamattomiin kontakteihin esim. kuljetuksen yhteydessä tai asioidessaan suojaamattoman henkilön kanssa. Yksikköön uutena asukkaana muualta (kotoa, sairaalasta tms.) tulleen, mutta oireettoman henkilön kohdalla niin ikään toteutetaan 10 vrk:n huonehoitajakso.

Covid-19 tartuntojen torjunta ikääntyneiden ympärivuorokautisten palvelujen yksiköissä

Hyväksyntäpäivämäärä: 31.5.2021

Voimassaoloaika: toistaiseksi, kumoo aikaisemmat ohjeet

Epidemian leviäminen riskiryhmien asumispalveluyksiköissä on yhä merkittävä riski. Covid-19-infektio on yleisvaarallinen tartuntatauti, jonka tiedetään olevan vaarallinen erityisesti iäkkäille ja muille riskiryhmiin kuuluville ihmisille. Hauraat ihmiset voivat saada tartunnan, vaikka heidät on rokotettu, ja iäkkäillä voi rokotevaste olla heikompi kuin työikäisillä. Rokotettu ihminen voi myös levittää tautia, vaikka on oireeton. Ruokailutilanteissa ja yhteisten tilojen käytössä tulee edelleen noudattaa 2 metrin turvavälisuositusta.

Koronatartuntojen torjunta toimintayksikössä

Karanteenin, eristyksen ja huonehoidon tavoitteena on estää koronavirusta leviämästä. Karanteeneja on kahdenlaisia: omaehtoinen karanteeni ja virallinen karanteeni. Molempien karanteenien tavoite on estää oireetonta henkilöä tartuttamasta muita.

Omaehtoinen karanteeni perustuu vapaaehtoisuuteen. Omaehtoista karanteenia suositellaan esimerkiksi henkilölle, joka odottaa koronatestin tulosta tai tulee Suomeen korkean koronailmaantuvuuden maasta. Matkustamiseen liittyvän omaehtoisen karanteenin pituutta voi lyhentää koronatesteillä.

Virallinen karanteeni on tartuntatautilääkärin viranomaispäätös. Tartuntatautilääkäri voi määrätä oireettoman henkilön karanteeniin, jos tämä on altistunut yleisvaaralliselle tartuntataudille. Jos kyseessä on Covid-19-tauti, karanteenin pituus on yleensä 14 päivää. Virallista karanteenia ei voi lyhentää koronatesteillä. Karanteeniin asetetulla henkilöllä on oikeus tartuntatautipäivärahaan. Rokotettukin henkilö voi joutua karanteeniin tartuntatautilääkärin määräyksestä.

Eristys tarkoittaa, että tarttuvaa tautia sairastava henkilö eristetään terveistä. Tällä halutaan välttää mahdolliset jatkotartunnat. Tartuntatautilääkäri tekee eristysmääräyksen ja kertoo eristyksen pituuden. Henkilö voi olla eristyksessä sairaalassa tai kotona/asumispalveluyksikössä. (THL:n [www-sivut](http://www.thl.fi) 8.4.21)

Huonehoitosuosituksen tarkoitus on välttää suojaamatonta kontaktia muihin asukkaisiin. Asukkaalle järjestetään ruokailumahdollisuus omaan huoneeseen. Asukas saa liikkua yksikössä välttäen suojaamatonta kontaktia muihin asukkaisiin, suojainta on käytettävä olleessaan huoneensa ulkopuolella, tai huolehdittava turvavälien toteutumisesta. Ulkoilu on sallittua, samoin vierailijoiden tapaaminen. Huonehoito otetaan käyttöön alla olevissa tilanteissa. Huonehoidon kesto on 10 vrk.

Yksikön ulkopuolella vierailut

Lyhyillä vierailuilla yksikön ulkopuolella suositellaan, että asukkaan ja kontaktien tulisi käyttää maskia ja pitää turvavälejä (2m) maskittomissa tilanteissa. Näitä noudatettaessa yksikköön voi palata ilman mitään jatkotoimenpiteitä, jos näitä ei noudateta, toimitaan pidempien vierailujen käytännön mukaisesti.

Pidemmiltä vierailuilta palattaessa kaksi rokotusta saanutta asukasta tarkkaillaan henkilökunnan toimesta 10 vrk ajan tehostetusti, ja pienimmästäkin oireesta siirrytään huonehoitoon ja otetaan näyte. Rokottamattoman asukkaan palatessa yksikköön noudatetaan 10 vrk huonehoitosuositusta.

Vierailut

Tapaaminen on edelleen turvallisinta ulkona tai avarissa tiloissa, joissa on hyvä ilmanvaihto.

Vierailuissa Keusoten ikääntyneiden ympärivuorokautisissa yksiköissä asukkaan huoneessa tulee huomioida seuraavat asiat:

- vierailulla saa yksikköjen vierailuaikojen puitteissa, ilman erillistä ajanvarausta, ohjeita noudattaen. Yksikköjen aulaan sijoitetaan vieraskirja, jonne toivotaan, että jokainen vieras kirjaa huonenumeron, jossa on vierailut, päivämäärän ja yhteyspuhelinnumeron. Kirjaa pidetään, jotta mahdollisissa tartunta- tai altistustilanteissa tartunnanlähteiden ja altistuneiden jäljittäminen nopeutuu.
- myös lemmikkien vierailut sallitaan
- mikäli vierailijoita on useampi (max. 4) suositellaan tapaamista muussa tilassa kuin asukashuoneessa (ulkona tai muussa sopivassa sisätilassa)
- vierailijalla ei saa olla hengitysinfektio-oireita, ripulia tai kuumetta
- riskimaassa matkustaneille suositellaan 14 vrk omaehtoista karanteenia ennen vierailua

- vierailijaksi katsotaan myös erilaiset ammatinharjoittajat, kuten kampaaja, hieroja tms., joita koskee samat suojauskäytännöt kuin hoitohenkilökuntaa
- vierailijaa suositellaan desinfiioimaan kätensä ja käyttämään kirurgista suu-nenäsuojainta
- turvaväliä suositellaan pidettäväksi, etenkin muihin asukkaisiin ja henkilökuntaan
- kun vierailija käyttää kirurgista suu-nenäsuojainta ja hyvää käsihygieniää, saa omaistaan koskettaa, esimerkiksi halata tai pitää kädestä - suositellaan kuitenkin turvavälin pitämistä asukashuoneessa, vaikka vierailija olisi rokotettu 1–2 krt
- yhteisiä kahvitteluhetkiä ei suositella siten, että molemmat osapuolet ovat ilman maskia samanaikaisesti
- vierailijaa suositellaan desinfiioimaan kädet ennen huoneesta poistumista.

Henkilökunnan suojainkäytänteet

Henkilökunta käyttää edelleen koko työvuoron ajan kirurgista suu-nenäsuojainta, pesee käsiä usein ja käyttää runsaasti käsihuuhdetta. Suojatakkaa, visiiriä ja suojalaseja käytetään lisäksi oireisen asukkaan hoidossa. Visiiri ei yksinään ole riittävä suoja.

Ruokailut porrastetusti erillisessä tilassa ja taukotilojen huonekalut tulee järjestää niin, että työntekijät ovat vähintään 2 metrin päässä toisistaan, mieluiten ei kasvokkain. Taukotilaan mennessä ja sieltä poistuessa tulee aina pestä kädet vedellä ja saippualla.

Töihin ei suositella tulemaan uuden oireen alussa (sairauspoissaolo omalla ilmoituksella), vaan vasta kun on saanut negatiivisen testituloksen, ja on oireeton tai lieväoireinen. Altistuneen karanteenin pituuden päättää infektiio- ja tartuntatautiyksikkö; altistunutta ja kaksi Covid-19 rokotusta saanutta työntekijää suositellaan palaamaan työhön vasta negatiivisen testituloksen jälkeen. Oireilevana koronatestiin on edelleen syytä mennä matalalla kynnyksellä, vaikka olisi rokotettu. Mikäli tietää altistuneensa koronalle, ja on saanut molemmat kaksi rokotetta (tehosteesta kulunut yli 2 viikkoa), on edelleen syytä mennä testiin. Tämä koskee sekä asukkaita että henkilökuntaa.

Edellä mainittuja rajoituksia noudatetaan, kunnes tartuntatautilain tarkoittamaa yleisvaarallisen taudin leviämishuonokaa ei enää ole, tai ohjetta seuraavan kerran päivitetään. Rajoituksia voidaan tartuntatautilanteen vaatiessa tai muusta pätevästä syystä johtuen myös kiristää.

Liite 6**Yhteydenottopyyntö omaisille**

Hyvä Jampankaaren asukkaan läheinen

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta tehtiin 21.6.2021 tarkastus Jampankaaren tehostetun palveluasumisen yksiköihin Lehmustokotiin, Pihlavitokotiin ja Vaahterakotiin. Tarkastus tehtiin etäyhteyksiä hyödyntäen, ilman fyysistä läsnäoloa. Tarkastuksen yhtenä keskeisenä teemana oli koronapandemian aikaiset toimintakäytännöt Jampankaaren asukkaiden hoidossa.

Eduskunnan oikeusasiamies valvoo, että viranomaiset noudattavat työssään lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Erityisesti oikeusasiamies seuraa iäkkäiden henkilöiden perusoikeuksien toteutumista.

Toivomme kuulevamme Teidän kokemuksianne Jampankaaren toimintakäytännöistä koronapandemian aikana. Erityisesti toivomme, että otatte yhteyttä, mikäli omaisenne on ollut ns. huonehoidossa tai karanteenissa.

Pyydämme, että otatte halutessanne yhteyttä oikeusasiamiehen kansliaan -----